

ROZSUDOK

V MENE SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Krajský súd v Trnave v senáte v senáte zloženom z predsedu Mgr. Dušana Čima a sudcov JUDr. Kataríny Slováčekovej a Mgr. Jozefa Mačēja v právnej veci žalobcu: **XXX**, nar. XXXXX, bytom XXXX, zast. advokátkou: JUDr. Jana Fridrichová, Bratislava, Jakubovo nám. 9, proti žalovanej: **S.O.S. financ, s.r.o., Piešťany**, Winterova 1777/60, o **určenie neplatnosti zmlúv a iné**, za účasti vedľajšieho účastníka na strane žalobcu: **Združenie na ochranu občana spotrebiteľa HOOS, Bratislava – Dúbravka**, Ľuda Zúbka 2 a vedľajších účastníkov na strane žalovanej **1/ XXXX**, nar. XXX a **2/ XXX**, nar. XXX, oboch bytom XXXX a zast. splnomocnenkyňou: B & S Legal, s.r.o., Bratislava, Grosslingova 5, odvolaniach žalobcu a vedľajšieho účastníka na jeho strane proti rozsudku Okresného súdu Trnava z 8. decembra 2010 č. k. 37C/247/2009 - 389 takto

r o z h o d o l :

Odvolací súd napadnutý rozsudok súdu prvého stupňa vo veci samej, týkajúcej sa neplatnosti zmluvy o zabezpečení záväzku prevodom práva k nehnuteľnosti **m e n í** tak, že určuje, že zmluva o zabezpečení záväzku prevodom práva k nehnuteľnosti z 10. júna 2003, uzavretá medzi žalobcami a žalovanou, **j e n e p l a t n á**.

Vo zvyšku napadnutý rozsudok súdu prvého stupňa **r u š í** a vec mu vracia na ďalšie konanie.

O d ô v o d n e n i e :

Napadnutým rozsudkom súd prvého stupňa (inak už po druhý raz) zamietol žalobu, ktorou sa žalobca na žalovanej domáhal určenia neplatnosti zmluvy účastníkov o úvere z 10. júna 2003, ďalšej zmluvy o zabezpečení záväzku prevodom práva k nehnuteľnosti z rovnakého dňa (ďalej tiež len „tzv. zabezpečovacia zmluva“) a tentoraz (rozumej k času rozhodovania tentoraz napadnutým rozsudkom, ako bude uvedené i ďalej – pozn. odvolacieho súdu) tiež určenia svojho (žalobcovho) vlastníckeho práva k bytu tvoriacemu predmet tzv. zabezpečovacej zmluvy; žalovanej ani žiadnemu z oboch vedľajších účastníkov na jej strane nepriznal náhradu trov konania a žalobcovi uložil povinnosť zaplatiť Slovenskej republike na svoj bližšie neoznačený účet (súdu prvého stupňa) „trovy“ (správne „náhradu trov“) konania vo výške 33,19 eur do 3 dní. Už na tomto mieste sa javí vhodné uviesť, že k takémuto rozhodnutiu pristúpil potom, čo jeho prvší rozsudok z 23. apríla 2007 (z čias vedenia tejto veci Okresným súdom Trnava pod sp. zn. 37C/57/2006) Krajský súd v Trnave 10. decembra 2007 potvrdil (v odvolacom konaní vedenom týmto pod sp. zn. 11Co/150/2007), avšak Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej len „NS SR“) uznesením z 31. júla 2009 sp. zn. 1 M Cdo 1/2009 na základe mimoriadneho dovolania generálneho prokurátora oba takéto skoršie rozsudky (súdu prvého stupňa i súdu odvolacieho) zrušil a vec vrátil na ďalšie konanie súdu prvého stupňa. Rozhodnutie vo veci samej odôvodnil

právne najmä ust. § 80 písm. c/ O. s. p. (Občianskeho súdneho poriadku č. 99/1963 Zb. v znení neskorších zmien a doplnení), § 3 ods. 1, § 34, § 35 ods. 1, § 37 ods. 1, §§ 38, 39 a 41, § 44 ods. 1 vety prvej, § 48 ods. 1, § 49, § 853 ods. 1 a § 553 O. z. (Občianskeho zákonníka č. 40/1964 Zb. v znení neskorších zmien a doplnení, v prípade ostatných dvoch ustanovení zhora i so zdôraznením, že tu ide o úpravu platnú ku dňu 10. júna 2003) a tiež čl. I., III. a XIV. zmluvy účastníkov o úvere a čl. I., II. a VII. tzv. zabezpečovacej zmluvy, to všetko i s poukazom na viaceré publikované rozhodnutia československých najvyšších súdov (R 17/1972, R 24/1987, RČ 5/2002, R 78/1968, R 27/2002, R 3/1987 a RČ 44/1998 spolu s výňatkom zo Zborníka známeho ako Z IV). Vecne mal za to, že žalobca mal naliehavý právny záujem na požadovaných určeníach (v ktorom smere nepovažoval za správny opačný názor žalovanej), predovšetkým však jeho (žalobcov) list z 11. júna 2003 (deň po uzavretí žalobou napadnutých zmlúv) nespĺňal náležitosti platného odstúpenia od zmluvy. „Navrhnutie a príslušenstvo pohľadávky“ vo výške 60% ročne sice bolo neprímerane vysoké (so zreteľom k výške úrokov z úverov poskytovaných v rozhodnom čase bankami, i keď výška ročnej percentuálnej miery nákladov u subjektov podnikajúcich na princípe rovnakom so žalovanou bola 66,50%), avšak takáto časť zmluvy (o úvere) bola oddeliteľnou od ostatného jej obsahu s potrebou usudzovania na platnosť zvyšku zmluvy nezatáženej príslušným nedostatkom – tu i preto, že princípom právnej istoty je bližší výklad v prospech čo i len čiastočnej platnosti zmluvy a žalobca sa mal domáhať určenia zmluvy za neplatnú len vo vyššie priblíženej časti. Pokiaľ šlo o druhú (tzv. zabezpečovaciu) zmluvu, tu neplatnosť tzv. prepádovej klauzuly, teda dojednania umožňujúceho trvalé nadobudnutie (veriteľom) práva skôr nadobudnutého len za účelom zabezpečenia pohľadávky (pre prípad, že k splneniu záväzku dlžníkom nedôjde) a tým ani zabezpečovacej zmluvy nešlo vyvodit' len z pomerne strohej zákonnej úpravy príslušného zabezpečovacieho inštitútu v čase uzavretia zmluvy a nebol tak dôvod nerešpektovať princíp zmluvnej voľnosti. Ak potom nebol zistený ani žiaden zo všeobecných dôvodov neplatnosti zmlúv, použitiu ustanovení O. z. o spotrebiteľských zmluvách ako aj úpravy takýchto otázok v komunitárnom práve (práve EÚ) bránilo nadobudnutie účinnosti tzv. prvotnej spotrebiteľskej novely O. z. (zákona č. 150/2004 Z. z.) a aj pristúpenie Slovenskej republiky k Európskej únii až po uzavretí žalobou napadnutých zmlúv z prejednávanej veci a je tu zákaz retroaktivity (spätnej účinnosti) právnych predpisov, v počínaní žalobcu bolo treba vidieť aj špekuláciu (pre doterajšie nezaplatenie žalovanej ničoho) a ani hodnota bytu slúžiaceho na zabezpečenie pohľadávky žalovanej nebola neprímeranou nespochybniteľnej výške pohľadávky, žalobu bolo namieste zamietnuť; dôvodil napokon okresný súd, ktorý rozhodnutie o trovách konania účastníkov odôvodnil právne ust. § 142 ods. 1 O. s. p. a vecne nedostatkom požiadavky žalovanej a vedľajších účastníkov na jej strane (ako účastníkov v konaní úspešných) na náhradu trov a rozhodnutie o trovách konania štátu právne ust. § 148 ods. 1 O. s. p. a vecne výsledkom konania a trovami štátu na výdavkoch za podanie správy bankou.

Proti takémuto rozsudku podali včas odvolania len žalobca a vedľajší účastník vystupujúci v konaní na jeho strane (tzv. spotrebiteľské združenie).

Žalobca navrhol rozsudok vo veci samej zmeniť a žalobe celkom vyhovieť (a priznať mu tiež náhradu trov celého konania). Namietal nesprávnym právnym posúdením veci súdom prvého stupňa, zotrvaním týmto na nesprávnych skutkových zisteniach a tiež nerešpektovaním záväzného právneho názoru dovolacieho súdu (vysloveného v jeho zrušujúcom uznesení). V prejednávanej veci ide nepochybne o spotrebiteľský vzťah s potrebou posudzovania dojednaní účastníkov eurokonformne a spôsobom priaznivejším pre spotrebiteľa (ktorým je tu on – žalobca) a nemôže obstať výklad súdu prvého stupňa, podľa ktorého by tu mala byť len čiastočná neplatnosť žalobou napadnutých zmlúv a povinnosť spotrebiteľa označovať ustanovenia zmlúv ním považované za neplatné (a to tým skôr, ak tento považuje zmluvy za neplatné celkom z dôvodov dostatočne prezentovaných už v prvostupňovom konaní – zmluvu

o úvere o. i. pre užernosť poskytovaného plnenia a tzv. zabezpečovaciu zmluvu pre dojednanie prepadnej klauzuly). Slobodu vôle pri uzatváraní zmlúv a ani objektívnu skutočnosť naplnenia zmluvy o úvere (poskytnutie finančných prostriedkov veriteľom a ich použitie dlžníkom) nemožno zmiešavať s hľadiskom súladu či rozporu úkonu s právom a súd tak aj pri zhode účastníkov zmluvy v názore na jej platnosť musí ustáliť neplatnosť (ak tu je na to dôvod). To sa v prejednávanej veci nestalo, keď napadnutým rozsudkom bola vyslovená a to v rozpore s konštantnou judikatúrou NS SR (odkaz na rozsudok vo veci sp. zn. 1 Cdo 58/2008) prípustnosť tzv. prepadného zálohu. Pre absolútnu neplatnosť najmä tzv. zabezpečovacej zmluvy sa potom ani vedľajší účastníci na strane žalovanej nemohli stať vlastníkmí bytu, o ktorý tu ide (pre nedostatok trvalého nadobudnutia vlastníckeho práva žalovanou a aj v dôsledku zásady „nemo plus iuris ad alium transfere potest quam ipso habet“ – teda, že nikto nemôže na iného previesť viac práv než má sám) a naopak vlastníkom takého bytu preto musel ostať žalobca.

Vedľajší účastník na strane žalobcu ním podporovaného účastníka podporil aj v jeho odvolacom návrhu, argumentujúc zhodne názorom o nesprávnom právnom posúdení veci a nad to i ďalším názorom o porušení práva žalobcu na spravodlivý proces, súdu prvého stupňa popri tom vytkol aj porušenie komunitárneho práva na ochranu spotrebiteľa a odchýlenie sa ním od ustálenej judikatúry Súdneho dvora Európskej únie (ESD). Okresný súd totiž opomenul vec posudzovať aj podľa úpravy v zákone o ochrane spotrebiteľa (ktorý tu bol už pred uzavretím žalobou napadnutých zmlúv). V otázke dôvodov neplatnosti zmlúv aj možnosti nadobudnutia vlastníctva vedľajšími účastníkmi na strane žalovanej potom druhý odvolateľ (tzv. spotrebiteľské združenie) prakticky prevzal námietky žalobcu, porušenie práva žalobcu na spravodlivý proces podľa neho plynie z nedostatku argumentačného vyrovnanie sa so skoršími súdnymi rozhodnutiami a napokon názor o rozpore napadnutého rozsudku s komunitárnym právom a konštantnou judikatúrou ESD treba vyvodit' z právnych viet vo viacerých rozsudkoch ESD, reprodukováných týmto odvolaním.

Žalovaná i vedľajší účastníci na jej strane navrhli napadnutý rozsudok potvrdiť.

Žalovaná si podržala názor o neexistencii naliehavého právneho záujmu na požadovaných určeníach (opierajúc sa o teoretický rozbor tohto problému), stotožnila sa so záverom súdu prvého stupňa o potrebe rešpektovania princípu zmluvnej voľnosti účastníkov občianskoprávných vzťahov a položila dôraz na obe funkcie zabezpečovacieho prevodu práva (ako zabezpečovaciu, tak aj uhradzovaciu). Poprela primárny záujem na nadobudnutí ňou vlastníckeho práva k bytu žalobcu, požiadavka na ochranu dobromyseľného nadobúdateľa podľa nej nepripúšťa usúdiť na nedostatok istoty o vlastníctve pri akomkoľvek zániku kúpnej zmluvy (odkaz na nález Ústavného súdu ČR Pl. ÚS 78/06) a nad rámec súhlasu s ďalším závermi okresného súdu o nepoužitelnosti ustanovení O. z. o spotrebiteľských zmluvách v tejto veci a nanajvýš čiastočnej neplatnosti zmlúv urobených predmetom sporu (z dôvodov uvedených takýmto súdom) poukázala aj na okolnosť poskytnutia ňou úveru a jeho čerpanie žalobcom (pre ktorý dôvod tiež nemožno najmä na zmluvu o úvere nazerať ako na neplatnú).

Vedľajší účastníci na strane žalovanej potom nesúhlasili s názorom oboch odvolateľov o nerešpektovaní záväzného právneho názoru NS SR (popierajúc niektoré závery prezentované predovšetkým odvolaním žalobcu s poukazom na ich nevyslovenie v zrušujúcom uznesení NS SR), pričom ani eurokonformný výklad podľa nich nedovoľuje uplatnenie noriem spotrebiteľského práva na súdnu vec, ak tu k uzavretiu všetkých rozhodných zmlúv došlo ešte pred účinnosťou zákona č. 150/2004 Z. z. aj vstupom SR do EÚ. Prípadnú rozpornosť vnútroštátnej judikatúry možno podľa týchto účastníkov prekenuť dôslednou analýzou konkrétnych okolností a posudzovaných právnych vzťahov v jednotlivých veciach

(prejednávanych v minulosti a skončených rozhodnutiami, ktoré v tejto konkrétnej veci sú využívané len na podporu názorov tej - ktorej strany sporu) a napokon zo zásady „favor contractus“ (potreby považovania zmlúv za platné, pokiaľ je to čo i len trochu možné) treba aj podľa nich vyvodiť nanajvýš záver o len čiastočnej neplatnosti žalobou napadnutých zmlúv.

Odvolací súd prejednal podľa § 212 ods. 1 a ods. 2 písm. b/ O. s. p. v medziach odvolaní oboch odvolateľov celú vec, pretože aj v prípade nenapadnutia tiež oboch rozhodnutí o trovách konania (účastníkov aj štátu) tu šlo o čiastkové výroky rozsudku majúce povahu rozhodnutí závislých na rozhodnutí vo veci samej, a to podľa § 214 ods. 1 O. s. p. na pojednávaní v osobnej neprítomnosti žalobcu, zástupcu vedľajšieho účastníka na jeho strane a druhej vedľajšej účastníčky na strane žalovanej (pri riadnom predvolaní všetkých takýchto osôb, ich rovnako riadnom ospravedlení a neexistencii dôležitého dôvodu pre odročenie pojednávania a ani žiadosti kohokoľvek z neprítomných o takýto postup), zopakoval dokazovanie oboznámením obsahu podstatných častí oboch žalobou napadnutých zmlúv (zmluvy žalovanej a žalobcu o zabezpečení záväzku prevodom práva k nehnuteľnosti č. 073/03 z 10. júna 2003 a zmluvy o úvere rovnakého čísla, uzatvorenej rovnakými účastníkmi v rovnaký deň) a dospel k záveru, že napadnutý rozsudok nemožno považovať za správny, keď v prípade požiadavky na neplatnosť tzv. zabezpečovacej zmluvy sa nešlo stotožniť s tým, ako súd prvého stupňa posúdil vec po právnej stránke a vo zvyšku (pokiaľ šlo o vec samu u určenia neplatnosti zmluvy o úvere aj u určenia vlastníckeho práva žalobcu k spornému bytu) tu boli viaceré nedostatky celkom vylučujúce možnosť rozhodnutia o veci s konečnou platnosťou.

Podľa § 553 ods. 1 O. z. (v znení platnom a účinnom do 31. decembra 2007 a teda i v čase dojednania tzv. hlavnými účastníkmi v prejednávanej veci oboch žalobou napadnutých zmlúv, ďalej tiež „rozhodné znenie O. z.“) spĺnenie záväzku sa môže zabezpečiť prevodom práva dlžníka v prospech veriteľa (zabezpečovací prevod práva) a podľa odseku 2 takéhoto ustanovenia zmluva o zabezpečovacom prevode práva sa musí uzavrieť písomne.

Podľa § 39 O. z. (v rozhodnom i aktuálnom znení) neplatný je právny úkon, ktorý svojím obsahom alebo účelom odporuje zákonu alebo ho obchádza alebo sa priecí dobrým mravom.

Podľa § 23a ods. 1 zákona č. 634/1992 Zb. o ochrane spotrebiteľa v znení neskorších zmien a doplnení (zákona dnes už síce nahradeného novším zákonom č. 250/2007 Z. z., avšak s výnimkou novelizácie tu spomínaného staršieho zákona zákonom č. 469/2003 Z. z. a všetkými po ňom nasledujúcimi zákonmi platného a účinného aj v čase dojednania žalobou napadnutých zmlúv), upravujúceho typovú zmluvu, typovou zmluvou sa podľa tohto zákona rozumie zmluva, ktorá sa má uzavrieť vo viacerých prípadoch, ak je obvyklé, že spotrebiteľ obsah zmluvy podstatným spôsobom neovplyvňuje; pričom podľa odseku 2 tu citovaného paragrafu typová zmluva nesmie obsahovať neprimerané podmienky, ktoré na škodu spotrebiteľa zakladajú nápadný nepomer medzi právami a povinnosťami zmluvných strán (písmeno a/ ustanovenia), najmä 1. podmienky, ktoré viažu predaj výrobku alebo poskytnutie služby na odobratie iného výrobku alebo na prevzatie inej služby a 2. podmienky, ktorými sa podmieňuje predaj výrobku alebo poskytnutie služby požiadavkou, aby spotrebiteľ zabezpečil pre predávajúceho ďalšieho spotrebiteľa, ktorý s ním uzavrie rovnakú alebo podobnú zmluvu, ako ani podmienky, ktoré sú v rozpore s dobrými mravmi (písmeno b/).

Podľa § 553c ods. 2 O. z. (v znení platnom a účinnom od 1. januára 2008, teda od nadobudnutia účinnosti zákona č. 568/2007 Z. z.) dohody, ktorých obsahom alebo účelom je uspokojenie veriteľa tým, že si natrvalo ponechá prevedené právo uzavreté pred splatnosťou zabezpečenej pohľadávky, sú neplatné.

Podľa § 879j O. z. (prechodného ustanovenia taktiež zaneseného do O. z. jeho vyššie označenou novelizáciou až s účinnosťou od 1. januára 2008 – tu por. i čl. II body 9, 10 a 14 a čl. VII zákona č. 568/2007 Z. z.) ustanoveniami tohto zákona (rozumej O. z. v znení zákona č. 568/2007 Z. z.) sa spravujú aj právne vzťahy vzniknuté pred 1. januárom 2008; vznik týchto právnych vzťahov, ako aj nároky z nich vzniknuté pred 1. januárom 2008 sa však posudzujú podľa doterajších predpisov.

Podľa § 123 rozhodného i dnešného znenia O. z. vlastník je v medziach zákona oprávnený predmet svojho vlastníctva držať, užívať, požívať jeho plody a úžitky a nakladať s ním.

Napokon podľa § 151s ods. 1 rozhodného i dnešného znenia O. z. kto je povinný vydať hnutelnú vec, môže ju zadržať, aby zabezpečil svoju splatnú peňažnú pohľadávku voči tomu, komu je inak povinný vec vydať.

Pri korektnom výklade najmä zhora citovaných ustanovení (z ktorých súd prvého stupňa ustanovenia zákona o ochrane spotrebiteľa a ani časť ustanovení O. z. nepoužil) a tiež niektorých ďalších ustanovení citovaných už súdom prvého stupňa (z tých najmä § 41 a § 853 ods. 1 O. z.) potom muselo byť podľa odvolacieho súdu vylúčené, aby tzv. zabezpečovaciu zmluvu bolo možné považovať za platný právny úkon.

Hoci niet zásadného dôvodu polemizovať s tým názorom súdu prvého stupňa, podľa ktorého právna úprava dopadajúca aj na prípad v prejednávanej veci priamo obdobu prepadného zálohu pri zabezpečení záväzku prevodom práva nezakazovala a použitiu novej úpravy (z O. z. po jeho novelizácii zákonom č. 150/2004 Z. z. či dokonca zákonom č. 568/2007 Z. z.) alebo úpravy komunitárneho práva bránilo urobenie všetkých tu posudzovaných úkonov ešte pred 1. aprílom, poťažne 1. májom 2004 a na druhej strane z rovnakého dôvodu bolo treba odmietnuť argumentáciu žalobcu i vedľajšieho účastníka na jeho strane založenú buď na relatívne všeobecnej obhajobe týmito účastníkmi zastávaných postojov potrebou eurokonformného výkladu alebo na potrebe použitia ustanovení O. z. o spotrebiteľských zmluvách; z takýchto do istej miery hraničných (a preto z podstaty veci dosť dobre nezlučiteľných) stanovísk sa viac zmyslu úpravy použiteľnej aj v tejto veci predsa len viac blížilo to, o ktoré sa zasadzovali žalobca a vedľajší účastník tohto podporujúci.

Tunajší odvolací súd totiž už vo viacerých skôr ním prijatých rozhodnutiach v tzv. spotrebiteľských veciach (nech aj týkajúcich sa poväčšine už štádia exekučného vymáhania pohľadávok) sformuloval tézu, podľa ktorej na eliminovanie rizík predstavovaných pre spotrebiteľov zmluvami s dominantnejšími partnermi existovala obrazná záchranná sieť aj v čase pred prijatím prvotnej spotrebiteľskej novely O. z. a pred následným pristúpením Slovenskej republiky k Európskej únii, pričom takouto sieťou bol práve zákon o ochrane spotrebiteľa a v ňom najmä vyššie citované ustanovenie jeho § 23a (zakotvujúce najskôr a to aj v čase uzatvárania žalobou napadnutých zmlúv z prejednávanej veci inštitút typovej, podľa obsahu definícií v zákone však vždy spotrebiteľskej a neskôr, teda po nadobudnutí účinnosti zákona č. 616/2004 Z. z. dokonca výslovne spotrebiteľskej zmluvy – v tejto súv. por. napr. uznesenie Krajského súdu v Trnave z 24. apríla 2012 č. k. 10CoE/298/2011-30, vydané vo veci Okresného súdu Galanta sp. zn. 8Er/155/2010).

Práve takáto úprava (oproti tej neskoršej pomerne kusá), len demonštratívny (čiže príkladný a neuzavretý) výpočet v nej podmienok považovaných za neprimerané (obdobne ako je tomu u dnešného § 53 ods. 4 O. z. vďaka zjavnému trvalému uvedomovaniu si zákonodarcom nemožnosti postihnúť všetkých závadných typov správania sa na úkor spotrebiteľov) a i zákaz

podmienok rozporných s dobrými mravmi (v tomto prípade použitie právnej normy s relatívne neurčitou hypotézou, u ktorej prislúcha najmä súdom – rozhodujúcim spory o právo – naplniť takúto normu v konkrétnej veci objektívne akceptovateľným obsahom) boli potom tým, čo aj v prejednávanej veci umožňovalo posúdenie dojednaní účastníkov tak, ako sa to neskôr v mnohých ohľadoch pokúsila vyprecizovať nielen vnútroštátna úprava normami tzv. spotrebiteľského práva (v širšom i užšom slova zmysle), ale tiež európska judikatúra a národné judikatúry členských štátov Európskej únie (rozhodovanie slovenských súdov z toho nevynímajúc).

Toto a aj existencia už v čase uzatvárania žalobou napadnutých zmlúv tiež zákona o spotrebiteľských úveroch (zákona č. 258/2001 Z. z. v príslušnom znení) však malo zásadný význam najmä pre posudzovanie zmluvy o úvere, kým odpoveď na otázku (ne)platnosti tzv. zabezpečovacej zmluvy bolo treba hľadať predovšetkým v O. z.

Z toho sa súd prvého stupňa správne odvolal aj na § 853 ods. 1 (ustanovenie obsahujúce pravidlo analógie zákona – analogia legis), takéto ustanovenie však nepoužil dostatočne dôsledne, pričom ak by tak urobil, i jeho odpoveď na otázku udržateľnosti tzv. zabezpečovacej zmluvy by zjavne musela zniet' inak, než ako to vyplynulo z odôvodnenia napadnutého rozsudku.

Takto potom významným musel byť predovšetkým účel žalovanou použitého prostriedku (i pri vyjdení z obrany účastníčky primárnym záujmom na uspokojení jej pohľadávky zo zmluvy o úvere, ohradzujúcej sa takto proti tomu, žeby naopak účelom uzavretia tzv. zabezpečovacej zmluvy malo byť získanie nehnuteľnosti vo vlastníctve žalobcu trvale), ktorým je i pri doslovnom riadení sa znením ust. § 553 ods. 1 rozhodného znenia O. z. (a v neposlednom rade tiež názvom inštitútu v príslušnej časti zákona) zabezpečenie splnenia záväzku.

Nakoľko tu nemôže byť prakticky žiadna (nieto ešte zmysluplná) diskusia o tom, že rozhodné znenie O. z. zabezpečovací prevod práva upravilo dost' stroho (na čo už upozornil aj súd prvého stupňa), pomoc pri hľadaní účelu a zmyslu takéhoto inštitútu bolo treba hľadať v súlade s ust. § 853 ods. 1 O. z. u inštitútov obsahom i účelom tomuto najbližších. Tými boli v tu uvádzanom kontexte na jednej strane úprava obsahu a účelu zádržného práva z vyššie citovaného ustanovenia § 151s ods. 1 O. z. (síce dopadajúceho na hnutel'né veci a majúceho charakter vecného práva k cudzej veci, avšak zabezpečovaciemu prevodu práva príbuzného aj jeho určením na zabezpečenie peňažnej pohľadávky), na strane druhej potom úprava obsahu vlastníckeho práva z ďalšieho taktiež už vyššie citovaného ustanovenia § 123 O. z. (v tomto prípade neprehliadnuteľného ako preto, že tzv. zabezpečovacou zmluvou malo byť prevedené práve vlastnícke právo, ale aj preto, že tu bolo nutné hľadať prijateľnú odpoveď tiež na otázku obsahu práva majúceho byť takto nadobudnutého žalovanou).

Ak sa potom ako z jedného zo základných predpokladov vyjde z úvahy, že účelom všetkých zabezpečovacích inštitútov v O. z. (vrátane tu dosiaľ nespomínaného záložného práva) je donútenie dlžníka ku splneniu jeho záväzku (majúceho významový protiklad v splatnej peňažnej pohľadávke veriteľa), avšak len za podmienky vystavenia dlžníka hrozbe, že sa mu vec tvoriaca predmet zabezpečenia po dobu trvania jeho záväzku buď fakticky (pri zádržnom práve) alebo právne (pri zabezpečovacom prevode práva) nevráti, resp. že o túto zákonom výslovne tolerovaným spôsobom i natrvalo príde (v rámci výkonu záložného práva); môže to mať za následok iba ten záver, že všetkým inštitútom určeným na zabezpečenie splnenia peňažného záväzku je vlastnou nemožnosť svojpomocného uspokojenia pohľadávky veriteľom (pri ktorej sám veriteľ použije vec či právo tvoriace predmet zabezpečenia na úhradu pohľadávky a to bez judikovania, že vôbec nejakú a to už splatnú pohľadávku má); ďalší záver, že vlastníckemu právu získanému na základe zmluvy o zabezpečovacom prevode práva z povahy veci musí chýbať

zložka takéhoto práva predstavovaná právom nakladania s predmetom vlastníctva, čiže ius disponendi a podľa okolností konkrétneho prípadu to tak môže byť aj u iných zložiek tvoriacich obsah práva (podľa § 123 O. z. a contrario, keďže pripustenie opaku by znamenalo nenávratnosť práva prevedeného na iného len za účelom zabezpečenia splnenia záväzku v prípade záujmu na ďalšom prevode práva i navzdory splneniu záväzku, o ktorého zabezpečenie tu ide) a napokon (do tretice) i záver, že je to práve úmysel (zámer) poskytnúť aj právo dispozície s predmetom prevodu, ktorý je z pohľadu možnosti nadobudnutia práva trvale rozhodujúcim. Prvý z takýchto záverov je podľa tunajšieho odvolacieho súdu potom zároveň i vyjadrením sa k problému rozlišovania medzi zabezpečovacou a uhradzovacou funkciou zabezpečovacieho prevodu práva (problému nadnesenému žalovanou) a to konkrétne k tomu, kde ležia medze uhradzovacej funkcie (z už uvedeného musí byť jasné, že ponechanie si práva veriteľom trvale a jeho následný prevod ďalej je už za hranicami, ktoré prekročiť nejde).

Dojednanie tzv. prepadne klauzuly pri zabezpečovacom prevode práva tak nebolo v súlade s právom ani pred doplnením O. z. o dnešné ustanovenie § 553c ods. 2 (ktoré je len výslovným deklarováním v zákone toho, čo už predtým šlo dovodiť zo zmyslu a účelu úpravy) a bez ohľadu na normy spotrebiteľského práva, pričom rozdiel medzi oboma tu zmienenými prípadmi (prípacom uzavretia zmluvy s tzv. prepadnou klauzulou pred 1. januárom 2008 a po takomto dni) nebol v tom, že by tu nemalo ísť o neplatnosť zmluvy (a to neplatnosť absolútnu, na ktorú treba prihliadať aj bez uplatnenia príslušnej námietky), ale v tom, v čom bolo treba vidieť dôvod takejto neplatnosti. V druhom tu opisovanom prípade (u zmluvy uzavretej po 1. januári 2008) by bol dôvodom priamy rozpor zmluvy so zákonom (podľa § 553c ods. 2 O. z. s použitím prvej z celkom troch skutkových podstát neplatnosti právneho úkonu uvedených § 39 rovnakého zákona), v prípadoch druhovo totožných s tým v prejednávanej veci (tu rozumej u zmluvy uzavretej do 31. decembra 2007 vrátane) však takýmto dôvodom bol (a naďalej je) ten, že úkon svojim obsahom i účelom zákon „len“ obchádza(l) (druhá zo skutkových podstát podľa § 39 O. z. i za využitia skoršej úpravy z § 553 ods. 1 takéhoto zákona a celý tu významný čas nezmenenej úpravy z ust. § 123 a § 151s ods. 1 O. z.).

Ako pre takto definovaný dôvod neplatnosti, tak i pre väzbu následku v podobe trvalého nadobudnutia vlastníckeho práva k bytu žalobcu žalovanou na celý záväzok majúci sa splniť podľa zmluvy o úvere (rozumej nielen už súdom prvého stupňa problematizované „navšenie a príslušenstvo“, ale i na dosiaľ nespochybnovanú povinnosť vrátiť tzv. istinu úveru) potom podľa odvolacieho súdu u tzv. zabezpečovacej zmluvy bolo vylúčené, aby postupom podľa § 41 O. z. šlo oddeliť časť zmluvy dôvodom neplatnosti nedotknutú od takej, ktorá by prípadne takýmto nedostatkom trpieť nemala (čo spôsobovalo, že takáto zmluva mohla obstáť alebo „padnúť“ iba ako celok).

Pretože napokon pomyselnú bodku za debatou na tému existencie naliehavého právneho záujmu na požadovaných určeníach (nech aj v príslušnom čase len prvých dvoch – týkajúcich sa neplatností oboch zmlúv) urobil NS SR (vo svojom zrušujúcom uznesení) a tento problém vyriešil v prospech splnenia príslušného procesného predpokladu každej určovacej žaloby bez možnosti ho (tu spomínaný problém) otvárať znovu; žalobe o neplatnosť tzv. zabezpečovacej zmluvy bolo treba vyhovieť.

Napadnutý rozsudok v príslušnej časti uvedenému odporujúci preto nebolo možno považovať za vecne správne rozhodnutie a odvolací súd ho preto podľa § 220 O. s. p. v tu uvádzanej časti zmenil tak, ako to vyplýva z prvej vety výroku tohto jeho rozsudku.

Toto ale nebolo možné u ďalších dvoch čiastkových požiadaviek žalobcu.

V prípade tej prvej (týkajúcej sa neplatnosti zmluvy o úvere) odvolací súd najmä nezdiera názor súdu prvého stupňa, podľa ktorého by mal žalobca znášať riziko obrazného presolenia – tak, žeby na jeho vrub (žalobcu) malo ísť uplatnenie požiadavky na neplatnosť zmluvy ako celku vtedy, ak súd naopak usúdi na neplatnosť len čiastočnú (najmä so zreteľom k pravidlu oddeliteľnosti častí zmluvy nedotknutých dôvodom neplatnosti). Opäť i pri pominutí spotrebiteľskej dimenzie sporu v prejednávanej veci je totiž jednou zo zásad, na ktorých je vystavaný aj tuzemský právny poriadok, že je to súd (a nie účastník), ktorý pozná právo (*iura novit curia*) a preto dosť dobre nemožno trvať na tom, aby žalobca často s len obmedzenými právnymi znalosťami (či dokonca celkom práva neznalý, nech aj toto principiálne neospravedlňuje) a pri neexistencii obligatórneho (povinného) zastúpenia v konaní (pred prvostupňovými a odvolacími súdmi) mal byť povinným na jednej strane rozlíšiť časti právneho úkonu dotknuté neplatnosťou od tých, ktoré týmto naopak netrpia a na strane druhej vedieť sa správne postaviť aj k tomu, či dôvody neplatnosti zakladajú neplatnosť celého úkonu (alebo len jeho časti). Ak navyše i za pomoci výkladového pravidla „argumentum a maiori ad minus“ (od väčšieho k menšiemu) potenciálne uplatniteľnú požiadavku na neplatnosť len časti zmluvy treba považovať za obsiahnutú v žalobe, ktorou sa niekto domáha určenia zmluvy za neplatnú celkom, zamietnutie žaloby v časti týkajúcej sa neplatnosti zmluvy o úvere bolo zjavným vyhnutím sa (súdom prvého stupňa) dostatočne konkrétnej odpovedi na otázku, čo z takejto zmluvy a prečo je dôvod považovať za neplatné dojednania (čo v prejednávanej veci bolo zvlášť markantným pre neodpustenie si súdom prvého stupňa – v odôvodnení rozsudku – úvah týkajúcich sa „kvality“ čiastkových dojednaní zo zmluvy o úvere, medzi ktorými a výrokom rozsudku osoby stojace na žalujúcej strane sporu oprávnené cítili rozpor). Pre takéto vyhnutie sa vecnému vyriešeniu problému nastoleného žalobou samozrejme nemohol byť podaný ani náležitý výklad v tomto smere rozhodného ustanovenia § 41 O. z. a takto logicky nemohla byť vyriešenou ani otázka, pri akom „oklieštení“ zmluvy o úvere ešte mohlo by sa usudzovať na záujem i žalovanej (veriteľky úveru) zmluvu uzavrieť; celkom na tomto mieste odhliadajúc od neposúdenia (okresným súdom) tiež aspektu použiteľnosti v tejto veci aj úpravy zo zákona o spotrebiteľských úveroch.

Toto všetko rozhodne nemohlo byť bez významu, pokiaľ z pohľadu vyváženosti práv a povinností oboch strán vzťahu sa javí nevyhnutným hľadať riešenie, ktoré vyhovie požiadavke na aspoň elementárnu ochranu práv na oboch stranách vzťahu; keďže tunajší súd nezdiera ani názor presadzovaný niektorými súdmi vo veciach ochrany spotrebiteľa a formulovateľný i tak, že ak je zmluva neplatná, má to odnieť ten, ktorý ju dojednal na strane protivníka spotrebiteľa a to takým spôsobom, že sa mu nedostane ničoho. Z obsahu všetkých zmluvných ustanovení a napokon i okolností uzatvárania zmlúv napadnutých žalobou v prejednávanej veci totiž treba vyvodit' vylúčenie možnosti, že úmyslom nebankovej spoločnosti bolo sumu predstavujúcu úver poskytnutý druhej strane (dlžníkovi) darovať (takýto úmysel nepochybne nemohol mať ani žalobca vystupujúci tu v pozícii dlžníka) a za takejto situácie by nepochybne aspoň istina vrátená byť mohla (mala), nakoľko aj ochrana spotrebiteľa musí mať isté medze.

U požiadavky na určenie vlastníctva žalobcu potom súd prvého stupňa zamietnutie žaloby aj v takejto časti ani neodôvodnil (čím zaťažil výsledok konania reprezentovaný napadnutým rozsudkom i vadou podľa § 221 ods. 1 písm. f/ O. s. p. v podobe nedostatku riadneho odôvodnenia súdneho rozhodnutia ako jedného z postupov odnímajúcich účastníkom reálnu možnosť konať pred súdom) a hoci z okolností, za ktorých napadnutým rozsudkom rozhodol, vyplývalo, že sa tak stalo pre záver o platnosti tzv. zabezpečovacej zmluvy; práve takýto východzí záver z dôvodov rozobratých vyššie nešlo prijať. Neposkytnutie súdom prvého stupňa žiadnych záložných dôvodov (presvedčajúcich o potrebe zamietnutia žaloby o určenie vlastníctva) tak zakladalo i nepreskúmateľnosť rozsudku. V tejto časti navyše súdu prvého stupňa nešlo nevytknúť, že sa argumentačne nevysporiadal ani s tým procesným problémom, či je vôbec

možné (účinne) uplatňovať požiadavku nasmerovanú výlučne voči vedľajším účastníkom na strane protivníka v spore (o aký prípad šlo u aktuálnych v katastri zapísaných vlastníkov bytu).

Pre výskyt takýchto väd preto odvolací súd napadnutý rozsudok súdu prvého stupňa vo veci samej nad rámec určenia neplatnosti tzv. zabezpečovacej zmluvy a tiež v oboch závislých výrokoch o trovách konania podľa § 221 ods. 1 písm. f/ a h/ O. s. p. zrušil a podľa odseku 2 toho istého paragrafu vec vrátil súdu prvého stupňa na ďalšie konanie.

Povinnosťou súdu prvého stupňa tak bude v ďalšom konaní sa riadiť názorom odvolacieho súdu, ktorým je podľa § 226 O. s. p. viazaný, v naznačenom smere doplniť dokazovanie, výsledky celého konania podľa § 132 O. s. p. náležite zhodnotiť a až potom (a po zodpovedaní si otázok zhora) opätovne rozhodnúť o veci v časti, v ktorej ostala predmetom konania, o trovách konania a podľa § 224 ods. 3 O. s. p. tiež o trovách tohto odvolacieho konania (vrátane riadneho odôvodnenia rozsudku vo vzťahu ku všetkým otázkam majúcim byť vyriešeným novým rozhodnutím).

K prijatiu tohto rozsudku došlo pomerom hlasov 3 : 0, teda jednomyseľne (§ 3 ods. 9 posledná veta zákona č. 757/2004 Z. z. v znení neskorších zmien a doplnení).

Poučenie : Tento rozsudok nemožno napadnúť odvolaním.

Trnava 18. septembra 2012

Mgr. Dušan Čimo
predseda senátu